

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АВТОБРОНЕТАНКОВИХ ВІЙСЬК ЧЕРВОНОЮ АРМІЄЮ НА ПОЧАТКУ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Аналізуються особливості застосування танкових військ під час проведення стратегічних та фронтових операцій у роки Другої світової війни. Здійснено військово-історичний аналіз застосування автобронетанкових військ Українського фронту Робітничо-Селянської Червоної Армії під час воєнної кампанії проти Польщі у вересні-жовтні 1939 р. Розкривається організаторська робота штабів фронту і армійських груп (армій) щодо застосування вперше крупного танкового об'єднання і значної кількості танків у ході однієї операції. Визначено протиріччя розвитку автобронетанкових військ та серйозних недоліків у керівництві щодо підготовки фахівців для танкових військ і зроблено висновки.

Ключові слова: Український фронт, армійська група, танковий корпус, бригада.

Постановка проблеми. Розвиток міжнародної ситуації в Європі в кінці 30-х років вів до нового збройного зіткнення між великими державами. До кінця 1938 р. Версальська система в Європі практично припинила своє існування, а Мюнхенська угода 1938 р. значно посилила Німеччину (*Мельтюхов, 2000: 56*).

Спираючись на військову силу та дипломатичний тиск, у березні 1938 р. Німеччина безперешкодно приєднала до себе Австрію, а у жовтні цього року в результаті Мюнхенської угоди анексувала Судетську область, що належала Чехословаччині. 15 березня Німеччина поглинула Чехословаччину, а Словачія перетворилася на васала Третього рейху. Решта Чехословаччини була включена до складу Німеччини як «протекторат Богемії і Моравії». Англія і Франція зробили вигляд, що ніяких гарантій щодо збереження території, що залишилася, не давали (*Орлов, 2003: 160*).

Ще в лютому 1938 року міністр закордонних справ Польщі Юзеф Бек у розмові з Головою Рейхстагу Германом Герінгом погодився на приєднання Австрії до Німеччини і на спільну військову акцію проти Чехословаччини (*Середницький, 2016: 16*).

Кривизюк Леонід Петрович, кандидат історичних наук, доцент, заступник завідувача кафедри військової підготовки Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

© Кривизюк Л. П., 2022

А 1 жовтня 1938 року після підписання Мюнхенської угоди Польща анексувала Заолззя (Тешинська Сілезія), Угорщина – Карпатську Україну. Таким чином, Польща разом з нацистською Німеччиною та Угорщиною взяла участь у розподілі Чехословаччини. Все це відбулося за мовчазної згоди Англії і Франції (*Кривизюк, 2017: 308-315*).

Починаючи від 1938-го становище Польщі у територіальних суперечках із сусідами ускладнилось, оскільки неузгодженості були не лише на сході з СРСР, але й на Заході з Німеччиною. Німецька дипломатія все активніше починала вимагати повернення міста Данциг та створення «Польського коридору». При цьому як формальний привід для претензій до Польщі Німеччиною використовувався «захист етнічних німців», що мешкали на території Польщі.

Після передачі Карпатської України Угорщині, яка відбулася під егідою Німеччини і на угоду сталінському керівництву, А. Гітлер визначився щодо подальшої долі Західної України, коли він приступив до здійснення «плану Вайс» – плану захоплення Польщі. Це стало причиною різкого загострення відносин з Польщею (*Яким, 2001: 69*).

В умовах, що склалися, німецьке керівництво поставило перед собою нову зовнішньополітичну мету – досягти гегемонії в Європі, закріпивши за собою роль великої світової держави. В результаті загарбницьких дій Німеччини і Італії в березні-квітні 1939 р. в Європі розпочалися розстановки військово-політичних сил у передбаченні можливої війни (*Мельтюхов, 2000: 56*).

А. Гітлер хотів, з одного боку, розширити сировинну базу німецької економіки за рахунок використання ресурсів Румунії і приєднання України або хоча б Польщі, з другого – договірно гарантувати нейтралітет Радянського Союзу. Але він вимушений був враховувати думку свого військового командування, що не погоджувалося на війну, яка в перспективі могла стати війною на два фронти (*Фляйшхауер, 1990: 336*).

У 1939 р. Й. Сталін змінив курс міжнародної політики, зруйнувавши спроби організації антигітлерівської коаліції з Францією і Великою Британією після запропонованого Німеччиною покращення політичних стосунків між двома країнами, для врегулювання протиріч, включаючи і підписання таємного протоколу (*СССР-Германія, 2009, 194-197*). В квітні розпочалися

німецько-радянські переговори. А. Гітлер був зацікавлений у залученні Й. Сталіна до поділу Польщі.

23 серпня в Москву прибув міністр закордонних справ Німеччини Й. Ріббентроп. Переговори завершилися підписанням, у ніч на 24 серпня, договору про ненапад і секретного додаткового протоколу, який визначив сфери інтересів сторін у Східній Європі. До сфери інтересів СРСР були віднесені Фінляндія, Естонія, Латвія, територія Польщі на схід від річок Нарев, Вісла і Сан, а також Бессарабія (*Зінченко, В'ятрович, Майоров, 2016: 20-24, 30*).

Договір, відомий як Пакт Молотова-Ріббентропа, в Радянському Союзі підносився як акт вищої державної мудрості «вождя» Сталіна, який не допустив втілення планів західних імперіалістів. «Договір... забезпечив СРСР мир на півтора роки, протягом яких було створено Східний фронт проти фашистської агресії та зміцнено обороноздатність країни» (*БСЗ, 1956: 492*). Але договір був не засобом врегулювання відносин з Німеччиною, а прямою змовою Сталіна і Гітлера, спрямованою на переділ Східної Європи, а отже, на нову світову війну (*Литвин. Науменко, 2010: 4*).

Аналіз попередніх досліджень і публікацій.

У радянській історіографії початковий період Другої світової війни практично не досліджувався істориками, заборонялася будь-яка критика зовнішньої політики радянської держави, це робилося під замовлення комуністичної партії СРСР. Істотні зміни відбулися лише наприкінці 1980 – на початку 1990-х років. Саме тоді історія зовнішньої політики СРСР 1939-1941 рр. опинилася в центрі уваги істориків і широкого загалу.

Радянські історики до середини 80-х років в основному виправдовували радянсько-німецькі угоди 1939 р. і заперечували існування секретних протоколів до них. Низка робіт та архівні документи свідчать, що сталінське керівництво ховало свої агресивні дії під виглядом «визволення» (*БСЗ, 1956: 492; Документи зовнішньої політики СРСР, 1992; Лебедева, Гловацкий, 2017; Литвин, Луцький, Науменко, 1999; Семиряга, 1992; СРСР-Германия, 2009; Фляйшхауэр, 1990; РГВА. Ф. 33997. Оп. 1. Д. 161. Л. 13; РГВА. Ф. 40443. Оп. 3. Д. 297. Л. 128; Д. 298. Л. 142; РГВА. Ф. 35084. Оп. 1. Д. 2. Л. 1-2; ЦАМО РФ. Ф. 148а, Оп. 3763, Д. 69, ЛЛ. 1-3; ЦАМО РФ. Ф. 148а, Оп. 3763, Д. 69, Л. 4-6*). В окремих дослідженнях розглядалося, чому радянська політика колективної безпеки у 30-ті роки не досягла успіху (*Орлов, 2003*).

Скасування цензури, відкриття після розпаду СРСР доступу до раніше закритих архівів дозволило проводити наукові дослідження. Отримано доступ до документів, що відображають діяльність сталінського керівництва, відомств та воєнні дії Червоної армії (ЧА) в Західній Україні та Білорусії 1939 р.

Події вересня 1939 р. історики називають по-різному: «анексією», «визволенням», «окупацією», приєднанням. Після розпаду Радянського Союзу історики незалежної суверенної України здійснили значні зрушення у дослідженні вказаного періоду (Голубко, 2012; Гриневич, 2003; Зінченко, В'ятрович, Майоров, 2016; Ковалюк, 1991; Король, 2009; Литвин, Науменко, 2010; Патриляк, Боровик, 2010; Середницький, 2016; Яким, 2001).

Заслуговує на увагу книга, кадрового німецького військовика написана на підставі особистого досвіду, характеризує всі проблеми Другої світової війни, а також передісторію і початок війни (Тунпельскірх, 1999).

Аналіз дія ЧА у Східній Європі на початку Другої світової війни, військове планування радянського Генштабу, організаційний розвиток та чисельність автобронетанкових військ ЧА відображені в працях (Барінов, 2020; Кривизюк, Бабірад, 2011; Лебедева, 1996; Лосик, 1962; Мельтюхов, 2000; Мельтюхов, 2001; Руккас, 2010; Руккас, 2011; Шпаковський, Санєєв, 2005), але є цікавою думка польських істориків (Rawski, Stapor, Zamojski, 1966; *Polskiczynzbrojny ...*, 1979; *SAW, arch. 807, k. 16*).

Важливе місце в історіографії відведено протиріччям розвитку автобронетанкових військ (в 1934–1942 рр. так називалися танкові війська) у передвоєнний період невідповідності кількісного зростання танкового парку якісному стану систем управління, забезпечення та обслуговування (Дроговоз, 1999; Кривизюк, Мокоївець, 2017; Кривизюк, Юрчук, 2014).

Особливо цінні для дослідження є архівні матеріали ((РГВА; ЦАМО РФ).

Мета статті. Дослідити застосування командування Українського фронту Червоної армії танкового корпусу, окремих танкових бригад та танкових підрозділів безпосередньої підтримки піхоти стрілецьких і кавалерійських з'єднань під час воєнної кампанії проти Польщі.

Виклад основного матеріалу. 1 вересня 1939 р. о 4 год. 45 хв Німеччина згідно з планом «Вайс» розпочала воєнні дії проти

Польщі. 3 вересня Англія і Франція оголосили ультиматум щодо перебування у стані війни з Німеччиною.

Вирішальне значення мала позиція Радянського Союзу. Коли А. Гітлер заручився його згодою, у нього виникла впевненість у тому, що він виграє війну проти західних держав. Позиція Радянського Союзу була також переконливим аргументом, який дозволив Гітлеру розвіяти сумніви своїх військових радників (*Титпельскірх, 1999: 15 – 16*).

Зовнішня політика радянського керівництва була акцентована на підготовці до війни і в той же час намагалася відтягнути в часі безпосереднє залучення до конфлікту. Й. Сталін уникав відповідальності за розв'язання світового конфлікту на рівні з А. Гітлером і не затримував введення військ на територію Польщі з наступних причин: 1. Хотів підготувати населення Радянського Союзу до психологічного сприйняття договору між СРСР і Німеччиною. Керівництво держави використовувало будь-які маніпуляції перед Німеччиною щодо введення своїх військ. Голова Ради Народних Комісарів СРСР, Нарком закордонних справ В. Молотов пояснював німецьким колегам, що радянське керівництво чекає подальшого просування німецьких військ, щоб пояснити своєму народові, що Радянський Союз вимушений прийти на захист українців і білорусів, що проживають на території Польщі, а це заспокоїть народ, і СРСР не виглядатиме в його очах агресором. 2. Якнайшвидше захоплення військами вермахту столиці Польщі – Варшави. Для СРСР було вкрай важливо не розпочинати діяти до падіння Варшави як адміністративного центру Польщі. Задля політичного прикриття радянської акції щодо розгрому Польщі і захисту радянських меншин. 3. Враховував, що існувала реальна небезпека втручання в ці події західних країн, в першу чергу, Англії і Франції. Тому Й. Сталін витримував час для прояснення ситуації в Польщі (*Семиряга, 1992: 86-87*).

У середині вересня 1939 р., коли війська вермахту перетнули кордон «сфер інтересів Німеччини і СРСР», керівництво Радянського Союзу заявило, що польський уряд розпався і не проявляє ознак життя. Це означає, що Польська держава та її уряд фактично перестали існувати. А, отже, припинили діяти укладені угоди між СРСР і Польщею. Залишена сама собі без та керівництва Польща перетворилася на зручне поле для будь-яких випадковостей та несподіванок, які можуть створити загрозу для СРСР. Тому, будучи

досі нейтральним, радянський уряд не може більше безвідповідально ставитися до цих фактів (*Документи внешней политики СССР, 1992: 96*).

Проводячи політичну гру щодо затягування введення військ у Польщу Радянський Союз активно готувався до бойових дій. Для реалізації запланованих заходів Й. Сталін і його оточення розуміли, що військ (1,9 млн. військовослужбовців, що на той час налічувала Робітничо-Селянська Червона армія (РСЧА)), замало. 3 вересня 1939 р. таємним рішенням Політбюро ВКП (б) було продовжено на місяць строк служби для особового складу, що підлягав звільненню з лав ЧА, а це 310 тис. осіб і продовжено термін служби на один рік 190 тис. осіб які були призвані у 1937 р. (*Патриляк, Боровик, 2010: 41*). 6 вересня розпочалася «прихована мобілізація» військовозобов'язаних під прикриттям великих навчальних зборів (ВНЗб). У бойову готовність були приведені військові частини і заклади семи військових округів (ВО) (*РГВА. Ф. 33997. Оп. 1. Д. 161. Л. 13*). До ВНЗб були залучені управління двадцять одного стрілецького корпусу (*ск*), чотирьох кавалерійських корпусів (*кк*), трьох танкових корпусів (*тк*), дев'яносто три стрілецькі (*сд*), дванадцять кавалерійських (*кд*) дивізій, двадцять чотири танкових (*тбр*) і три мотострілецькі (*мсбр*) бригади (*РГВА. Ф. 4. Оп. 14. Д. 23381. Л. 12-20, 23, 93-96, 98, 103*).

Із запасу до лав РСЧА було призвано 2 610 136 осіб, 634 тис. коней, 117 300 автомобілів і 18 900 тракторів (*РГВА. Ф. 40443. Оп. 3. Д. 297. Л. 128; Д. 298. Л. 142*), включаючи Київський особливий ВО (КОВО) і Харківський ВО, з яких було призвано 656,3 тис. і 412,4 тис. осіб відповідно (*Патриляк, Боровик, 2010: 41*).

11 вересня на базі Білоруського особливого ВО (БОВО) сформовано управління Білоруського фронту (БФ) (командувач – командарм 2-го рангу М. Ковальов, начштабу – комдив М. Пуркаєв) (*РГВА. Ф. 35084. Оп. 1. Д. 2. Л. 1-2*), а на базі КОВО – Польове управління для керівництва військами Українського фронту (УФ) (командувач – командарм 1-го рангу С. Тимошенко, начштабу – комдив М. Ватугін). До складу УФ увійшли Шепетівська армійська група (АГ) (командувач – комдив І. Г. Советніков) (з 18.09 – Північна АГ, з 28.09 – 5 армія (А), Волочиська АГ (командувач – комкор Ф. І. Голиков) (з 24.09 – Східна АГ, з 28.09 – 6 А), які були створені з Житомирської АГ і Вінницької АГ, відповідно, і Камінець-Подільська АГ (командувач – командарм 2-го рангу

І. В. Тюленев) (з 20.09 – Південна АГ, з 24.09 – 12 А) КОВО, а також Одеська АГ (командувач – комкор Ф. О. Парусинов) (з 2.10 – 13 А), яка не брала участі в бойових діях.

Склад армійських груп УФ: Шепетівська АГ: 8 ск (44 сд, 81 сд, 36 тбр) і 15 ск (60 сд, 87 сд, 45 сд); Волочиська АГ: 17 ск (96 сд, 97 сд, 38 тбр, 10 тбр), 2 кк (3 кд, 5 кд, 14 кд, 24 тбр); Кам'янець-Подільська АГ: 13 ск (72 сд, 99 сд), 4 кк (32 кд, 34 кд, 26 тбр), 5 кк (9 кд, 16 кд, 23 тбр), 25 тк (4 легка тбр (лтбр), 5 лтбр, 1 мскбр) (Мельтюхов, 2001: 298).

Загалом ці сили налічували 239 тис. військовиків, 1 792 міномети і гармати, значну кількість авіації. Основну масу військ становили українці (Король, 2009). У складі Шепетівської АГ нараховувалося 522 танки, Волочиської АГ – 675 і Кам'янець-Подільської АГ – 1133. Всього: за УФ – 2330, за обидва фронти – 4736 танків (Мельтюхов, 2001: 299). Загальна кількість танків РСЧА, що брала участь в агресії проти Польщі, значно переважала загальну кількість вермахту.

До угруповання військ БФ і УФ входило два тк і дванадцять тбр, на озброєнні яких нараховувалося 203 танки Т-28, 1614 – БТ-5 і БТ-7, 1601 – Т-26 (під час бойових дій зарекомендував себе найкраще), 355 – броневих автомобілів, це без врахування бронетехніки, яка була на озброєнні сд і кд. До штату кд входив танковий полк (тп), в якому на озброєнні нараховувалося 34-41 танк БТ (зазвичай БТ-2), а в сд – 20–30 танків Т-37, Т-38 і Т-26. До складу рот бойового забезпечення тбр входили вогнеметні танки. На озброєнні деяких частин була незначна кількість БТ-7А з 76-мм гарматою і СУ-5 (Шпаковский, Санеев, 2005: 31).

З кінця 20-х років танкові війська, як і вся ЧА, вступили в новий, третій етап свого розвитку, який тривав до початку Другої світової війни. За характером і змістом завдань, що вирішувалися і досягнутими результатами ці роки займають особливе місце. На цьому етапі було здійснено перехід танкових військ до якісно нового стану: вони були технічно переозброєні й організаційно розгорнуті в самостійний рід військ – автобронетанкові війська ЧА (Лосик, 1962: 10). Отже у 30-х роках швидкий розвиток бронетанкової техніки дозволив радянському військовому командуванню напередодні Другої світової війни вийти за кількісними показниками в лідери серед передових країн світу. Новий рід військ виправдав сподівання військових теоретиків (Кривизюк, Бабірад, 2011: 33-46).

14 вересня Й. Сталіним було прийнято рішення про початок наступу проти Польщі. В цей же день Народний Комісар Оборони СРСР К. С. Ворошилов і Начальник Генерального штабу (ГШ) командарм 1-го рангу Б. М. Шапошников відправили директиви БФ № 16633 (*ЦАМО РФ. Ф. 148а, Оп. 3763, Д. 69, ЛЛ. 1-3*) і УФ № 16634. Військовій раді КОВО наказано до кінця 16 вересня приховано зосередитися і бути готовими до рішучого наступу з метою блискавичним ударом розгромити протиборчі війська противника. Директивою були визначені завдання армійським групам:

Кам'янець-Подільській АГ – у складі *16кд, 9кд, 32кд і 34кд, 72сд, 99сд, 25тк, 26тбр і 23тбр*, 283 і 274 корпусних артилерійських полків (*ан*) з району Гусятин, Кам'янець-Подільський, Ярмолинці завдати потужного і блискавичного удару по польських військах, надійно прикриваючи свій лівий фланг і відрізаючи польські війська від румунського кордону, рішуче і швидко наступати в напрямку на Чортків, Станіславів (Івано-Франківськ) і до кінця 17 вересня вийти на р. Стрипа, а до кінця 18 вересня оволодіти районом Станіславів. Подальше завдання – діяти у напрямку Стрий, Дрогобич.

Волочиській АГ – у складі *3кд, 5кд, 14кд, 96сд, 97сд, 24тбр, 38тбр, 269ан* з району Волочиськ, Соломна, Чорний Острів завдати потужного і рішучого удару по польських військах і швидко наступати у напрямку Терехів, Тернопіль (Тернопіль), Львів і до кінця 17 вересня вийти в район Езерна, а до кінця 18 вересня оволодіти районом Буськ, Перемишляни, Бібрка. Подальше завдання – оволодіти Львовом.

Шепетівській АГ – у складі *44сд, 45сд і 81сд, 36тбр, 236ан, 233ан* з району Новоград-Волинський, Славута, Шепетівка наступати у напрямку Рівне, Луцьк і до кінця 17 вересня оволодіти районом Рівне, Дубно, а до кінця 18 вересня оволодіти районом Луцьк. Подальше завдання – наступати на Володимир-Волинський (*ЦАМО РФ. Ф. 148а, Оп. 3763, Д. 69, Л. 4-6*). Військова рада КОВО не затримуючись поставила бойові завдання своїм військам (директива № А0084) (*Мельтюхов, 2000: 114*). До вечора 16 вересня війська БФ і УФ були зосереджені у вихідних районах для наступу.

Проти угруповання РСЧА у Східній Польщі протистояли частини Корпусу охорони прикордоння (КОП) та декілька УР. Загалом на початок вступу військ ЧА на територію Польщі їх збройні сили нараховували 370 тис. осіб, 540 гармат і 70 танків (*Лебедева, 1996: 249*).

О 5.00 17 вересня передові та штурмові загони РСЧА розпочали вторгнення військ ЧА на територію Польщі, яке було закамouflьоване сталінською пропагандою під «визвольний похід», без оголошення війни, сталінське керівництво цим порушило: Договір про мир, підписаний 18 березня 1921 р. у Ризі; Договір про ненапад між СРСР та Польщею від 25 липня 1932 р. та Протокол, що продовжував дію цього договору до 1945 р., та ще низку документів, які забороняли використання війни як інструмента національної політики. Відсутність формального оголошення війни з обох боків не змінило факту, що вторгнення великими силами ЧА на територію суверенної держави означало стан війни між цими країнами (*Лебедева, Гловацкий, 2017: 212*). Розгромивши польську прикордонну охорону, війська РСЧА прискорили наступ назустріч гітлерівським військам. Цьому сприяла відсутність значних угруповань польських військ, які були задіяні проти вермахту (*Мельтюхов, 2000: 118*).

Шепетівська (Північна) АГ наступала на фронті у 230 км, до кінця дня форсувала р. Горинь і 18 вересня захопила Рівне (*РГВА. Ф. 35086. Оп. 1е. Д. 556. Л. 20-23*). *36 тбр* (командир – комбриг М. Богомолів) 18 вересня захопила Дубно, роззброївши тилові частини 18 піхотної дивізії (*нд*) і *26 нд* полонили 6 000 польських вояків, а на кінець дня спільно з розвідувальним батальйоном *45 сд* захопила Луцьк, полонено близько 9 тис. чол. (*РГВА. Ф. 35084. Оп. 1. Д. 137. Л. 11*). Наступного дня захопила Торчин, а 20 вересня захопила Володимир-Волинський і роззброїла польський гарнізон. Згідно з даними ГШ РСЧА з початку бойових дій (17–21 вересня) полонено 120 тис. осіб (*Лебедева, Гловацкий, 2017: 214*). *36 тбр* залишалася в місті до 23 вересня роззброюючи групи польських вояків, що підходили до міста. Особовим складом бригади було полонено близько 13 500 польських вояків і отримано трофеї: 150 гармат, 800 кулеметів, 20 000 гвинтівок, 2 000 пістолетів тощо (*САУ, arch. 807, к. 16*). Стрілецькі дивізії досягли рубежу Ракитне – Костополь – Рівне – Дубно. *60 сд* після запеклих боїв прорвала Сарненський укріплений район (УР) та зайняла м. Сарни. Наприкінці 22 вересня війська Північної АГ вийшли на рубіж Ковель – Рожице – Володимир-Волинський – Іваничі (*Мельтюхов, 2000: 120*).

Продовжуючи наступ, 23 вересня *36 тбр* переправилася через Буг. Комбриг отримав завдання спільно з *15 ск* наступати на Холм, а в подальшому – на Люблін. 29 вересня підрозділи бригади

зупинилася в 20 км від зайнятого німецькими військами Любліна. Згідно з радянсько-німецьким договором про дружбу та кордони, землі на захід від Бугу залишалися у німецькій зоні. А о 8 год. командувачі БФ та УФ отримали розпорядження № 625 про зупинення військ на досягнутих рубежах не пізніше 18.00 (РГВА. Ф. 35086. Оп. 1. Д. 2. Л. 21-23). Північна АГ (5 А) вийшла на рубіж: Ленчна-Піски-Бихава-Кремінь-Білгорай і до 5 жовтня залишалася на досягнутих рубежах. А після завершення операції згідно з розпорядженням командувача УФ зосередилася в районі: Влодавка, Устилуга, Сокаль, Кристинопіль, Луцьк, Ковель.

Волочиська АГ о 5 год. форсувала р. Збруч і перейшла в наступ на всьому фронті. Подолавши спротив польських прикордонників, 17 ск у взаємодії з 38 тбр (командир – комбриг П. Волох) і 10 тбр (командир – полковник Г. Іванов) пересувалися вздовж шосе на Тернопіль, 2 кк з 24 тбр (командир – полковник П. Фотченков) – на північ від них. Під час пересування війська ЧА зустрічалися з польськими підрозділами. У н.п. Колодне і Доброводи полонено 1 200 польських вояків і захоплено 11 гармат та понад 60 автомобілів (Руккас, 2010, 176-177).

Рухомі з'єднання прискорилися і залишили піхоту позаду, 10 тбр (яка мала на озброєнні середні танки Т-28 і БТ-7) після 18 год. 17 вересня зайшла в Тернопіль. 24 тбр (озброєна танками БТ, з 235 танків, що були в наявності – 205 були на ходу, а пального залишилося лише на 90) з 136 стрілецьким полком (сн) 97 сд, обійшовши Тернопіль з північного заходу, близько 22 год. вийшла на західну околицю і приступила до її очищення від польських військ. З півночі о 19 год. у місто зайшли 11 танків 5 кд 2 кк, але, не володіючи обстановкою, вирішили зачекати до ранку. Під час перестрілки 18 вересня 5 кд втратила 3 чол. вбитими і 37 пораненими. В цей час до міста вступили стрілецькі дивізії 17 ск. Полонено 600 польських вояків.

Командир 2 кк після форсування р. Серет о 10 год. отримав наказ захопити Львів. Командир корпусу створив мотозагін з 600 піших кавалеристів, яких посадив десантом на танки, 5 кд і батальйон 24 тбр під командуванням командира 5 кд комбрига І. Шарабурко. Під час руху до Львова загін полонив 6 тис. польських вояків.

О 4 год. 19 вересня розвідувальний дозор (РД) розвідувального батальйону (рб) 24 тбр у н.п. Винники (11 км від Львова)

зіткнувся з підрозділами 137 піхотного полку (*nn*) вермахту. Зав'язався бій. Екіпажі підпалених двох танків з РД билися доти, поки не вибухнули бензобаки. З підходом основних сил батальйону німці поступово відступили. Розвідники захопили два німецьких літаки, три зенітні і дві протитанкові гармати. Втрати – радянські: 5 – поранених, 3 – вбитих і 3 броневих автомобілі; німецькі: 4 – вбитих і 2 гармати. 24 *тбр* у взаємодії з *кп2 кк*, зайнявши вихідне положення, готувалися до продовження наступу (Орлов, 2003: 262).

Решта військ АГ рухалися у напрямку Львова. О 16.20 2 *кк* (командир – комдив Ф. Костенко) були підпорядковані 10 *тбр* і 38 *тбр* (озброєна танками Т-26) і зведеному загону 96 *сд* і 97 *сд*. Розпочалася підготовка штурму міста, який було намічено на 9 год 21 вересня (Мельтюхов, 2001: 318-319).

До складу польського гарнізону у Львові, який очолював бригадний генерал Владислав Лянгер, входили частини 36 *пд*, група «Гродно», два дивізіони артилерії – всього близько 15 тис. вояків і 1,5 тис. офіцерів, батальйони цивільної оборони (Ковалюк, 1991: 39). Гарнізон міста вів бої з частинами 14 А вермахту. Війська гарнізону підтримували бронепоезди «Смелі», який вів бої з частинами 2 горнострілецької дивізії (*гсд*), і «Бартош Гловацький» – з 1 *гсд*.

24 *тбр*, заправивши танки, здійснила нічний марш до Львова з середньою швидкістю 45 км/год. О 2 год. бригада вступила в місто, перший танк підбили. Вогнем у відповідь була знищена гармата і підпалені боєприпаси. Танки обстрілювалися з казарм та будинків зі стрілецької зброї. Танки відповідали вогнем по спалахах. До 4.30 бій з обох боків припинився (Барінов, 2020).

За наказом командувача о 6 год. війська покинули місто. В місті залишився розвідбат (командир – капітан А. Єгоров). О 8.30 137 полк (*гсп*) 2 *гсд* вермахту розпочав атаку і розвідники опинилися під вогнем німців і поляків. Відкрили вогонь у відповідь. Під час бою розвідники зазнали втрат: троє загиблих і четверо поранених, підбито чотири і спалено два броневих автомобілі (БА-10) та один танк БТ-7. Згідно з німецькими даними вони втратили двох офіцерів, одного унтер-офіцера і поранено – дев'ять солдатів. А також підбито три протитанкові гармати.

Протягом 19 і 20 вересня велися перемовини з німцями про виведення їх військ зі Львова. 21 вересня до Львова підійшла 38 *тбр* і 10 *тбр* (Шпаковский, Санеев, 2005: 33).

Внаслідок радянсько-німецької домовленості в ніч на 21 вересня частини вермахту почали відходити від міста. Пізнім вечором того ж дня на нараді вищого командування оборони Львова було прийнято рішення про капітуляцію міста і передачу його радянській стороні.

Вранці 22 вересня відповідний акт про капітуляцію Львова підписав з польського боку командувач 6-го львівського корпусу В. Лянгнер і начальник штабу південного фронту полковник Б. Раковський. Опівдні війська ЧА увійшли до Львова (Голубко, 2012: 242-243).

Після захоплення Львова командувач Волочиської (Східної) АГ отримав завдання блокувати і знищити польські війська в районі Замостя, Томашова-Любельського, Грубешува. 24 тбр у взаємодії з 2 кк мала діяти у північно-західному напрямку, встановивши контакт з військами Північної АГ.

29 вересня 6 А згідно з радянсько-німецьким договором зупинила своє просування. 5 жовтня розпочала розташовувати свої частини на лінії нового кордону. А після завершення операції згідно з розпорядженням командувача УФ війська армії зосередили в районі: Угнів, Любча, Сенява, Перемишль, Комарно, Львів, Кам'янка-Струмилівська (Руккас, 2010, 181).

Кам'янець-Подільська АГ, форсувавши річки Збруч і Серет, до кінця дня оволоділа м. Чортков і вийшла на р. Стрипа. Лівий фланг АГ просунувся до р. Дністер (РГВА. Ф. 35086. Оп. 1е. Д. 556. Л. 20).

До 16 год. танкісти 23 тбр (командир – полковник Т. Мішанін) форсували у брід Дністер і захопили біля Городенки шість польських літаків. 18 вересня бригада вступила до Коломиї, де було роззброєно до 10 тис. польських вояків зі складу 24 пд та залишків 2 пд і 5 пд. О 2.00 19 вересня бригада одержала наказ зайняти Станіславів і рушила до нього, долаючи завали на дорозі. Того ж дня о 14 год. танки досягли Станіславова і рушили до Галича, до якого підійшли до вечора того ж дня. Виступивши наступного дня через Калуш, Долину та Болехів, 23 тбр 21 вересня досягла Стрия.

25 тк (командир – полковник І. Яркін), що наступав з боями, 17 вересня захопив Чортків, полонено до 200 польських вояків 41 пп та захоплено 4 літаки (Мельтюхов, 2001: 323). Наступного

дня 1-а мотострілецько-кулеметна бригада (*мскбр*) (командир – полковник І. Єсін) корпусу в районі Монастирська розбила 54 *пт*, штаб 12 *пд* та 8-й окремий Познанський мостозагін. До вечора 1 *мскбр* і 4 *лтбр*) (командир – полковник О. Полікарпов) підійшли до Підгайців. У бою під Домбровом розвідбат 5 *лтбр*, який мав лише 15 танків БТ і 13 броневих автомобілів, захопив кілька сотень солдатів і одну танкетку ТК-3 (*Освободительный поход КА в Польщу*), а 5 *лтбр* (командир – полковник М. Катуков) 25 *тк* у Домброва під час бою з арtpолком полонила 2,5 тис. польських вояків і вийшла на околицю Галича. 19 вересня частини 25 *тк* оволоділи Галичем, захопили і зберегли мости через Дністер, Завадку і Збору, а 26 *тбр* (командир – полковник К. Семенченко) вийшла в район Галича, Большевці.

Під час бою в районі Галича 25 *тк* і 5 *кк* з рештками польських 26 *пд* і 28 *пд* полонили до 20 тис. польських вояків. О 13 год. командир 25 *тк* отримав завдання до кінця дня вийти в район Лисятичі, Стрий, а передовим загоном захопити Дрогобич. Але о 16 год. на підступах до Стрия був зупинений на відпочинок, так як місто було зайняте німецькими військами. 22 вересня командир 25 *тк* отримав наказ висуватися на Підгірці, а в подальшому – на Комарно. В ніч на 23 вересня частини корпусу зустрілися з підрозділами 2 *гнд* вермахту і були зупинені (*Мельтохов, 2001: 324*).

Обстановка, що склалася перед Південною АГ і всі основні райони були захоплені, а шляхи відступу польських військ за кордон перекриті, попереду території були зайняті німецькими військами, дозволила зменшити кількість військ, які частково були передані до Східної АГ, 5 *тк* виведений в резерв фронту і був зосереджений в районі Комарно, де знаходився до кінця операції. У складі Південної АГ залишилися 4 *кк*, 5 *кк* та 23 *тбр* і 26 *тбр*.

Південна АГ (12 А) отримала завдання з виходом на р. Сян перекрити державні кордони Польщі з Румунією і Угорщиною для відступаючих польських військ, також розпочала прийом міст захоплених німцями (*Гриневич, 2003: 344*). Після виконання завдання згідно з директивою Військової ради УФ війська армії мали зосередитися в районі: Перемишль, Ужоцький перевал, станція Баскид, Стрий, Самбір. Одночасно були проведені перегрупування: до складу 12 А передавався 49 *ск*, 5 *кк* виводився в резерв фронту, а 26 *тбр* передавалася до 6 А (*Руккас, 2010, 183-184*).

Загалом за 12 днів бойових дій на території Польщі Червона армія просунулась на 250–350 км на захід, зайняла територію загальною площею 190 тис. км² (50,4% території Польщі) з населенням близько 13 млн осіб (*Лебедева, Гловацкий, 2017: 221*). За час бойових дій у військах УФ було знищено 23 і виведено з ладу понад 200 танків. Отже, це свідчить про те, що ЧА під час наступальної операції на західноукраїнських землях не зустріла організованого спротиву збройних сил Польщі (*Руккас, 2010, 189*).

Польська кампанія – перша, в якій бронетанкові війська відіграли одну з основних оперативних ролей і вплинули на її перебіг. Попередні локальні війни і конфлікти 30-х років дали деякий матеріал для роздумів командирам та інженерам, але загалом не дозволили сповна виявити ефективність танкових військ (*Кривизюк, Юрчук, 2014: 187*). Командири корпусів з великими труднощами керували діями танкових бригад, рухливість яких бажала більшого. Танкісти 25 *тк* відставали від кавалерії і навіть від піхоти через нерозпорядність командування опинялися в їх тилах, а часом скупченням своїх машин забивали дороги, перегороджували шлях іншим частинам. На підставі цього Головна військова рада 21 листопада 1939 р. визнала за необхідне розформувати управління танкових корпусів та стрілецько-кулеметні бригади. Замість корпусів було введено моторизовану дивізію (*Дрогозов, 1999: 11*).

Створивши найпотужніші в світі танкові війська, в Радянському Союзі залишили без належної уваги проблему підготовки фахівців для цього роду військ. І лише німецько-радянська війна змусила військово-політичне керівництво держави створити систему підготовки кадрів для комплектування частин і з'єднань бронетанкових і механізованих військ (в 1943–1954 рр. так називалися танкові війська) висококваліфікованими кадрами (*Кривизюк, Мокоївець, 2017: 34-45*).

За оцінкою сучасних вітчизняних дослідників, реальні втрати УФ під час бойових дій проти польського війська сягають 5 тис. осіб (до 1 100 осіб – безповоротні, санітарні – до 3 900) (*Рубльов, 2019: 406*).

За оцінками польських істориків, під час польської кампанії загинули з польської сторони 3 500 військових та цивільних осіб, близько 20 тис. було поранено або зникли безвісти. Радянська сторона офіційно оголосила про 737 убитих та 1 862 поранених, проте, за деякими даними, ці цифри занижені (*Лебедева, Гловацкий,*

2017: 221). Загальні втрати польських військ у війні становили: вбитими – близько 66 тис., пораненими – близько 133 тис. осіб. У німецькому полоні опинилося близько 350 тис. солдатів та офіцерів (*Rawski, Stapor, Zamojski, 1966: 168*). А згідно верховного командування вермахту – полонили 600 тис. польських вояків (*Polskiczynzbrojny ..., 1979: 853*).

За іншими даними: радянські війська втратили вбитими – 1 173 чол., пораненими – 2 002 чол., зниклими безвісти – 302 особи. Було знищено 17 танків, 6 літаків, 36 автомобілів. Втрати польських військ оцінюються в 3,5 тис. загиблих, 20 тис. поранених та понад 450 тис. полонених (*Руккас, 2011: 395*).

Висновки. У польській кампанії Червона армія здобула досвід з організації та ведення бойових дій. Тісна взаємодія військ РСЧА з вермахтом призвела до повного розгрому збройних сил Польщі і розвалу держави.

За результатами наступу Червоної армії, проведеного в умовах відсутності реального опору з боку противника, військово-політичне керівництво недооцінило бойовий досвід, не лише не виправило наявні недоліки в організації військ, а й зробило низку інших помилок, були зроблені неправильні висновки щодо ефективності бригадної структури танкових військ. Зокрема пропонувалося розформувати управління танкових корпусів, скоротити тили танкових бригад, ліквідувати стрілецько-кулеметні бригади і стрілецько-кулеметні батальйони у складі танкових з'єднань (частин). Належні висновки, принаймні частково, було зроблено лише після провальної фінської кампанії 1939–1940 років.

Танкові війська вермахту під час вересневої кампанії перевершили усі сподівання теоретиків. Успіх зумовили насамперед, значна перевага вермахту у танках і краща структура танкових військ вермахту – танки використовувалися централізовано та зосереджувалися у танкових дивізіях. Німці продемонстрували вміння передавати піхоті функції ліквідації оточених і блокованих частин противника (котлів), чим зберегли темпи наступу мобільних військ. Уперше танкові війська на практиці довели можливість глибоких проривів та дій у відриві від піхоти і тилів.

Наступальна операція Українського фронту виявила низку серйозних недоліків у керівництві та бойовій підготовці РСЧА: військово-політичні плани не збігалися з реальними можливостями країни, економіки тощо; особливо, непередуманість

військово-політичних зусиль щодо величезної кількості танків, що поставлялися на озброєння Сухопутних військ; нестачу засобів їх ремонтно-технічного забезпечення, а також фахівців.

Основним протиріччям розвитку автобронетанкових військ у 30-і роки стало невідповідність кількісного зростання танкового парку якісному стану систем управління, забезпечення та обслуговування. Бойова міць танків відставала від вимог того часу. Недоліки бойової підготовки призводили до виходу з ладу значної кількості танків.

Недостатньо оцінено вищим військовим керівництвом держави масоване використання автобронетанкових військ.

Щодо організації роботи штабу як основного органу управління з'єднаннями (частинами, підрозділами): не забезпечено стійке управління в ході ведення бою (дій); швидке просування і відрив рухомих з'єднань (частин) від основних сил, часта зміна дислокації командних пунктів, а також незадовільна фахова підготовка зв'язківців не забезпечувала підтримування безперервного зв'язку із взаємодіючими штабами та здійснення управління з'єднаннями (частинами, підрозділами), особливо в 6 А і 12 А.

Практично відсутньою була взаємодія між родами військ, насамперед, наземними між танковими, кавалерійськими, стрілецькими частинами (підрозділами) й авіацією. Однією з найбільших проблем для командування РСЧА була організація пересувань військових частин через відсутність налагодженої служби регулювання руху; незадовільне управління тиловими службами збоку штабів армій; резервісти були погано підготовленими й не витримували рішучих атак поляків. Крім незадовільного вишколу, червоноармійці відзначалися низькою дисципліною.

Використані посилання

Баринов Н. (2020). *Красная армия в освободительном походе: «не все так однозначно»*. URL: <https://warcats.ru/2020/12/05/krasnaya-armiya-v-osvoboditelnom-pohode-ne-vsyo-tak-odnoznachno/#comment-1110>[дата зверн.: 28.12.2021].

Большая советская энциклопедия (БСЭ). (1956). *Советско-германский договор 1939*. Издание второе. Т. 39. 664 с.

Голубко В. (2012). *Львів і львів'яни у 1939 році: перші воєнні будні*. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 21. С. 225-243.

Гриневич В.А. (2003). *Червона армія у війнах і військових конфліктах 1939-1940 рр.: військово-політичні, ідеологічні та соціально-психологічні аспекти*. Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. Вип. 10. С. 340-372.

Дроговоз Й. (1999). *«Железный кулак РККА». Танковые и механизированное корпуса Красной Армии 1932-41 гг.* Издательский дом. «Техника-молодежи». 80 с.

- Документы внешней политики СССР. Т. XXII. 1939. (1992). В 2 кн. Кн. 2. Сентябрь–декабрь / М-во иностр. дел РФ. М.: Междунар. отношения. 688 с.
- Зінченко О., В'ятрович В., Майоров М. ... (2016). *Війна і міф. Невідома Друга світова*. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля». 272 с.: іл.
- Катынь. Пленники необъявленной войны. *Документы и материалы*. (1999). Под редакцией Р. Г. Пихои, А. Гейштора. Составители: Н. Лебедева, Н. Петросова, Б. Вошинский, В. Магерский. М. 608 с.
- Ковалюк В. Р. (1991). *Західна Україна на початку Другої світової війни*. Укр. Іст. Журнал. № 9. С. 30-42.
- Король В. (2009). *Так починався визвольний похід*. Голос України (газета Верховної Ради України). 12 вересня.
- Кривизюк Л. П., Бабірад І. В. (2011). *Створення та розвиток танкових військ СРСР між світовими війнами та під час Другої світової війни*. Військово-науковий вісник. Випуск 16. АСВ. Львів. С. 33-46.
- Кривизюк Л. П., Юрчук О.О. (2014). *Танки і танкові війська: вчора, сьогодні, завтра*. Львів: Академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. 362 с.
- Кривизюк Л. П. (2017). *Полковник Павло Шандрук на службі у війську польському*. Військово-науковий вісник. Випуск 27. НАСВ. Львів. С. 308-315.
- Кривизюк Л. П., Мокоївцев В. І. (2017). *Вишкіл офіцерів-танкістів Червоної Армії: 30-40 рр. XX ст.* Військово-науковий вісник. Випуск 28. НАСВ. Львів. С. 34-45.
- Лебедева Н.С. (1996). *Четвёртый раздел Польши и катынский расстрел. Другая война. 1939-1945*. М. 487 с.
- Лебедева Н., Гловацкий А. (2017). *Польша между СССР и Германией. 1939-1941*. Белые пятна – черные пятна: Сложные вопросы в российско-польских отношениях. Научное издание / Под общ. ред. А. В. Торкунова, А. Д. Ротфельда. Отв. ред. А. В. Мальгин, М. М. Наринский. М.: Аспект Пресс. 823 с.
- Литвин М., Науменко К. (2010). *Сталін і Західна Україна. 1939-1941 рр.* Київ. 80 с.
- Литвин М.Р., Луцький О.І., Науменко К.С. (1999). *1939 р. Західні землі України*. Львів. 152 с.
- Лосик О. А. (1962). *История танковых войск Советской Армии: В 3 т. / Т. 1. Зарождение и развитие танковых войск Советской Армии до Великой Отечественной войны (1917-1941 гг.)*. М. 273 с.
- Мельтюхов М. И. (2000). *Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939-1941*. М.: Вече, 605 с.
- Мельтюхов М. И. (2001). *Советско-польские войны. Военно-политическое противостояние 1918-1939 гг.* М.: Вече. 464 с.
- Орлов А. С. (2003). *Сталин в предверии войны*. М.: Изд-во Эксмо. 416 с.
- Освободительний похід Красної армії в Польщу. URL:http://tankfront.ru/polska/in-action/pohod_v_polshu_1939.html[дата зверн.: 13.10.2021]
- Патриляк І. К., Боровик М. А. (2010). *Україна в роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду*. Ніжин.: Видаваць ПП Лисенко М.М. 590 с.
- Российский государственный военный архив (далі – РГВА).
- Рубльов О.С. (2019). *Український фронт 1939*. [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Україна – Українці. Кн. 2 / Редкол.: В. А. Смолій (голова)

та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во «Наукова думка». 842 с. Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Ukrainskij_front_1939.

Руккас А. (2010). *Бойові дії радянських військ у вересні 1939 р.* Україна в Другій світовій війні: погляд з ХХІ століття. Історичні нариси / НАН України. Інститут історії України. К.: Наукова думка, Кн. 1. С. 165-195.

Руккас А. (2011). *Польсько-радянська війна 1939*. Енциклопедія історії України. Т. 8. Київ.: Наук. думка. С. 394-395.

Семиряга М.И. (1992). *Тайны сталинской дипломатии. 1939-1941*. М.: Высшая школа. 303 с.

Середницький Я. А. (2016). *Павло Шандрук. Вереснева кампанія 1939 року*. Тернопіль: Мандрівець. 192 с.

СССР-Германия. 1939-1941 гг. (2009). Вестник архива Президента Российской Федерации. М. С. 194-197.

Типпельскирх К. (1999). *История Второй мировой войны*. Москва: АСТ. 796 с.
Фляйшхауэр И. (1990). *Пакт. Гитлер, Сталин и инициатива германской дипломатии 1938–1939*. Пер. с нем. Москва: Прогресс. 480 с.

Шпаковский С., Санеев С. (2005). «*Освободительный поход*» Красной Армии. Бронетехника и танковые войска Польши. 1919-1939. Танкомастер. № 06. 48 с.

Центральный архив Министерства обороны Российской Федерации (далі – ЦАМО РФ)

Яким С. С. (2001). *Західна Україна в 1939 році: визволення, включення чи воз'єднання*. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». № 431: Держава та армія. С. 69-76.

Rawski T., Stapor Z., Zamojski J. (1966). *Wojna wyzwolencza narodu polskiego w latach 1939-1945*. W-wa. 884 s.

Polski czyn zbrojny w II wojnie swiatowej. Wojna obronna Polski 1939. (1979). Warszawa: Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej. 949 s

Centralne Archiwum Wojskowe (CAW), kolekcja akt rosyjskich, sygn. arch. 807, k. 16.

References

Barinov N. (2020). *The Red Army in the liberation campaign: "not everything is so clear."* URL: <https://warcats.ru/2020/12/05/krasnaya-armiya-v-osvoboditelnom-pohode-ne-vsyo-tak-odnoznachno/#comment-1110> [access date: 28.12.2021].

The Great Soviet Encyclopedia (TSB). (1956). *Soviet-German Treaty of 1939*. Second edition. V. 39. 664 p.

Holubko V. (2012). *Lviv and the people of Lviv in 1939: the first military everyday life*. Ukraine: cultural heritage, national consciousness, statehood. V. 21. pp. 225-243.

Hrynevych V. A. (2003). *The Red Army in the wars and military conflicts of 1939-1940: military-political, ideological and socio-psychological aspects*. Problems of Ukrainian history: facts, judgments, research ... pp. 340-372.

Drogovoz I. (1999). *"Iron Fist of the Red Army". Tank and mechanized corps of the Red Army in 1932-41*. Publishing house. "Youth Technique". 80 p.

Documents of the foreign policy of the USSR. T. XXII. 1939 (1992). In 2 books. Book 2. September-December / Ministry of Foreign Affairs. affairs of the Russian Federation. М.: International. relationships. 688 p.

Zinchenko O., Vyatrovych V., Mayorov M. (2016). *War and myth. Unknown World War II*. Kharkiv: Book Club "Family Leisure Club". 272 pp.: ill.

Katyn. Prisoners of an undeclared war. Documents and materials. (1999). Edited by R.G. Pikhoi, A. Geishtor. Compiled by: N. Lebedeva, N. Petrosova, B. Voshchinsky, V. Matersky. М. 608 p.

- Kovalyuk V. R. (1991). *Western Ukraine at the beginning of World War II*. Ukr. East. Magazine. № 9. pp. 30-42.
- Korol V. (2009). *Thus began the liberation campaign*. Voice of Ukraine (newspaper of the Verkhovna Rada of Ukraine). September 12.
- Krivizyuk L. P., Babirad I.V. (2011). *Establishment and evolution of Soviet tank forces between the world wars periods and during the Second World War*. Military-Scientific Bulletin. Issue 16. AA. Lviv. pp. 33-46.
- Krivizyuk L.P., Yurchuk O.O. (2014). *Tanks and tank corps: yesterday, today, tomorrow*. Lviv: Hetman Petro Sagaidachny Army Academy. 362 p.
- Krivizyuk L.P. (2017). *Colonel Pavlo Shandruk in the Polish army*. Military-Scientific Bulletin. Issue 27. NAA. Lviv. pp. 308-315.
- Krivizyuk L.P., Mokoivets V.I. (2017). *Training of Red Army tank officers: 30-40s of the XX century*. Military-Scientific Bulletin. Issue 28. NAA. Lviv. pp. 34-45.
- Lebedeva N. (1996). *The fourth partition of Poland and the Katyn massacre. Another war. 1939-1945*. M. 487 p.
- Lebedeva N., Glovatsky A. (2017). *Poland between the USSR and Germany. 1939-1941*. White Spots - Black Spots: Controversial Issues in Russian-Polish Relations. Scientific publication / Under the general. ed. A. V. Torkunov, A. D. Rotfeld. Rep. ed. A. V. Malgin, M. M. Narinsky. Moscow: Aspect Press. 823 p.
- Litvin M., Naumenko K. (2010). *Stalin and Western Ukraine. 1939-1941 rr*. Kyiv. 80 p.
- Litvin M.R., Lutsky O.I., Naumenko K.C. (1999). *1939 Western lands of Ukraine*. Lviv. 152 p.
- Losik O. A. (1962). *History of the Soviet tank forces: In 3 vols. / Vol. 1. The origin and evolution of the tank forces of the Soviet Army before the Great Patriotic War (1917-1941)*. M. 273 p.
- Meltyukhov M. I. (2000). *Stalin missed a chance. The Soviet Union and the Struggle for Europe: 1939-1941*. Moscow: Veche, 605 p.
- Meltyukhov M. I. (2001). *Soviet-Polish wars. Military-political confrontation 1918-1939*. M.: Veche. 464 p.
- Orlov A. S. (2003). *Stalin on the eve of war*. M.: Exmo Publishing House. 416 s.
- Liberation campaign of the Red Army in Poland. URL: http://tankfront.ru/-polska/in-action/pohod_v_polshu_1939.html [access date: 13.10.2021]
- Patrylyak I. K., Borovyk M.A. (2010). *Ukraine during the Second World War: an attempt at a new conceptual perspective*. Nizhyn.: Publishing PE Lysenko M.M. 590 p.
- Russian State Military Archive (further – RSMA).
- Rubliov O. S. *Ukrainian Front 1939*. (2019). [Electronic resource] // Encyclopedia of the History of Ukraine: Ukraine - the Ukrainians. Book 2 / Editor: V.A. Smoliy (chairman) and others. NAS of Ukraine. Institute of History of Ukraine. K.: In the "Scientific Thought". 842 s. Access mode: http://www.history.org.ua/?termin=Ukrainskyj_front_1939.
- Rukkas A. (2010). *The fighting of Soviet Army in September 1939*. Ukraine in World War II: a view from the XXI century. Historical essays / NAS of Ukraine. Institute of History of Ukraine. K.: Scientific Opinion, Book. 1. pp. 165-195.
- Rukkas A. (2011). *Polish-Soviet War 1939*. Encyclopedia of the History of Ukraine. Vol. 8. Kyiv.: Nauk. opinion. pp. 394-395.
- Semiryaha M.I. (1992). *Secrets of Stalin's diplomacy. 1939-1941*. M.: Higher school. 303 p.
- Serednytskyi Ya. A. (2016). *Pavlo Shandruk. September 1939 campaign*. Ternopil: Mandrivets. 192 p.

USSR-Germany. 1939-1941 (2009). Bulletin of the archive of the President of the Russian Federation. M. pp. 194-197.

Tippelskirch K. (1999). *History of the Second World War*. Moscow: AST. 796 p.

Fleischhauer I. (1990). *Pact. Hitler, Stalin and the initiative of German diplomacy 1938-1939*. Per. with him. Moscow: Progress. 480 p.

Shpakovskiy S., Saneev S. (2005). *"Liberation Campaign" of the Red Army. Armoured vehicles and tank forces of Poland. 1919-1939*. Tankmaster. No. 06. 48 p.

The Central Archive of the Ministry of Defense of the Russian Federation (further – CAMD RF)

Yakym S. S. (2001). *Western Ukraine in 1939: Liberation, Inclusion or Reunification*. Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic". № 431: State and Army. pp. 69-76.

Rawski T., Stapor Z., Zamojski J. (1966). *The liberation war of the Polish nation in 1939-1945*. Warsaw. 884 p.

Polish Army in the Second World War. Defensive War of Poland 1939 (1979). Warsaw: Publishing House of the Ministry of National Defense. 949 pp

Central Military Archives (CMA), collection of Russian files, reference number arch. 807, sheet 16.

Kryvyziuk L.

EMPLOYMENT OF THE ARMORED TANK TROOPS BY THE RED ARMY AT THE BEGINNING OF THE SECOND WORLD WAR: 1939

Annotation. The author proceeds with the theme on employment of the tank forces throughout World War II. A military-historical analysis of employment of the armoured forces as a component of the Ukrainian Front of the People's Red Army during the military campaign against Poland in September-October 1939 has been carried out. The drawbacks in the evolution of the armoured forces and significant shortcomings in the manual on the training of specialists for the tank forces were identified as well as conclusions have been drawn. *Research Objective.* To investigate the employment of the tank corps by the command of the Ukrainian Front of the Red Army, separate tank brigades and tank units of direct infantry and cavalry combat support in frames of the military campaign against Poland. *The scientific novelty* of the obtained results consists in a comprehensive analysis of the course of actions related to establishment, equipping, augmentation of the front asset with the armoured forces subsequently their intensive employment while the offensive operation against Poland. *Conclusions.* As a result of the Red Army offensive conducted in the absence of actual resistance from the enemy, the military-political leadership underestimated the combat experience, without having amended the existing drawbacks concerning troops leading issues, they made a number of other crucial errors. To be specific, disbanding the command of tank corps, reducing the rear of tank brigades, eliminating the rifle and machine gun brigades along with the relative battalions as assets of the tank units were proposed. Appropriate outcomes, at least partly, were drawn only after the failure of Finnish campaign throughout 1939-1940.

The fundamental drawback in the development of armoured forces in the 1930s was the inconsistency of the quantitative growth of the tank personnel with the quality of command, supply and maintenance systems. The combat power of tanks lagged behind the requirements of the time. The shortcomings of combat training led to the multitude damage of tanks.

Keywords: Ukrainian front, army group, tank corps, brigade.